

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE BARCELONA
FACULTAD DE CIENCIAS DE LA INFORMACIÓN

DEPARTAMENTO DE TEORÍA DE LA COMUNICACIÓN

TEORÍA DE LA IMATGE
curs 1978-79

JORDI PERICOT

CONTINGUTS I MÈTODES DE TREBALL

Bàsicament, el programa consistirà en una anàlisi de la imatge sota tres punts de vista.

En els dos primers, de caràcter introductor, s'analitzaran:

- 1 --Les teories fonamentals de la percepció visual.
- 2 --Les teories pròpies al signe visual.

En el tercer apartat es passarà a l'estudi de:

- 3 --La retòrica visual dintre del marc d'una teoria semiològica.

Cadascun dels tres apartats, 1, 2 i 3, es componen de tres vessants:

- a --Estudi de les principals teories existents, acompanyat de l'intent de formular un mètode coherent d'anàlisi.
- b --Anàlisi pràctica de imatges per tal d'arribar a una transcripció visual dels continguts de la vessant "a". La possible elaboració d'una teoria es seria l'objectiu principal.
- c --Presentació d'un treball individual de recerca realitzat per l'alumne.

TEMARI

1 --TEORIES FONAMENTALS DE LA PERCEPCIO VISUAL

- Percepció de la imatge. Aspectes generals.
- Anàlisi i experimentació de la relació estímul i percepció a partir de les lleis generals objectives o comuns a l'estructura de l'aparell psicofísic del ésser humà.
- Les variables espacials i temporals com a problema bàsic a tota percepció. Introducció del concepte de gradient en la percepció de la imatge fixe i mòbil.
- L'anamorfisme com a tècnica perceptiva. Aspecte històric i contemporani. La seva possible aplicació actual.
- Efecte de l'actitud i l'experiència de l'observador sobre la percepció. Influència de la cultura sobre la percepció.
- El concepte de supersigne. Exploració dels nivells de percepció i culturals de la imatge. Mètodes de pertorbació i percepció de supersignes.

PROPOSTES DE TREBALL

- Anàlisi de diferents imatges del nostre entorn actual sota l'aspecte perceptiu (psicologia de la Forma, de la percepció de l'espai, del moviment).
- Investigació sobre l'ús de les tècniques de l'anamorfisme en els mitjans de comunicació visual actuals.
- Anàlisi dels nivells de supersignes de diversos tipus de imatges corresponents a diferents mitjans visuals.

2) TEORIES GENERALS DEL SIGNE VISUAL

- La semiologia. Estudi de la imatge a partir dels grans elements que componen la lingüística estructural.
- Possible transcripció dels continguts de la lingüística al camp visual;
- Significat i significant. Tipologia dels signes. Pla de l'expressió i pla dels continguts en els signes visuals. Senyal i símbol visual. Les relacions simbòliques.
Els camps semàntics visuals. La cultura com significació.
- Sistema i sintagma. El sintagma visual i el seu caràcter linial o extensiu. Intent de descomposició del sintagma visual. Relació de contigüitat de les unitats sintagmàtiques.
La possible doble articulació en la imatge
Associació de unitats fora del discurs. Les relacions de semblança i de diferenciació visual. Diferents tipus d'oposició entre els termes visuals d'un camp associatiu en relació al conjunt del sistema; als termes de les oposicions i segons l'extensió del seu valor diferenciador.
- Denotació i connotació: distinció entre missatges fonamentalment denotatius i connotatius. Ambigüitat de la significació denotativa. Significat connotatiu i camp semàntic. Dinamisme dels fenòmens denotatius i connotatius en la imatge. Possibles tipus de connotació visual. El discurs retòric.

PROPOSTES DE TREBALL

- Estudi semiològic de diferents codis visuals.
- Anàlisi de la relació simbòlica a partir d'una família de símbols visuals existents actualment en el nostre entorn.
- Anàlisi del contingut semàntic de determinades imatges visuals en diferents contextes culturals.
- Estudi pràctic dels diferents tipus d'oposició entre els termes visuals d'un camp associatiu.
- Possibilitat d'aïllar les unitats significatives d'un sintagma visual icònic per operacions successives de conmutació d'aquestes unitats.
- Estudi d'una imatge visual determinada i de les seves connotacions en funció dels diferents camps semàntics on està inserta.
- Estudi diacrònic de les variants connotatives d'una imatge en el transcurs del temps i dintre del mateix contexte geogràfic.

3) RETORICA VISUAL

- Breu introducció històrica: La retòrica com intenció declamàtòria en els sofistes. La retòrica en Sòcrates i Plató: tècnica de refutació i de confirmació. La retòrica en Aristòtil i la seva dimensió política.

La retòrica estoica. La retòrica com ciència o com activitat impropia de la filosofia empírica. Ciceró i la retòrica com art del pensar.

La retòrica en la Edat Mitjana: art de persuasió o problema lògic. Desinterès progressiu per la retòrica.

Aspecte literari de la retòrica en el renaixament.

Tendències modernes: Retòrica com teoria de l'argumentació. Retòrica com reflexió poètica o com ciència de la nova crítica de la semiologia. La retòrica restringida.

-Anàlisi de la retòrica visual. Retòrica i connotació. La imatge denotativa i la imatge connotativa. La retòrica entre el llenguatge propi i el llenguatge figurat.

-Classificació de les figures retòriques. Nivell sintagmàtic i nivell paradigmàtic.

Les operacions retòriques: adjunció, supressió, substitució i intercanvi.

Les relacions entre els elements: identitat, similitud, oposició i diferenciació.

-Estudi de les principals figures retòriques que se'n dedueixen i la seva possible transcripció visual:

Adjunció: repetició, rima, comparació, acumulació, antítesi, antanaclasses, paradoxa.

Supressió: Elipsi, circumloqui, suspensió, dubitació, reticència, tautologia.

Substitució: hipèrbol, al·lusió, metàfora, metonímia, perífrasis, eufemisme.

Intercanvi: inversió, homologia, anacoludo, antimetàbola, antilogia.

-La retòrica restringida: metàfora, metonímia i sinècdoc com base del discurs retòric.

Diferents mecanismes de desplaçament de significació en cadascuna de les tres figures.

-La metàfora com relació de similitud. Tenor, vehicle i fonament i tipus de relació entre aquests termes. Diferència entre metàfora i símbol.

-Metonímia. La significació per la relació causa/efecte, contenent/contingut, signe/cosa significada.

-Sinècdoc com figura central. Sinècdoc de la part, sinècdoc del tot. Sinècdoc de la matèria, de la espècie, del gènere, de l'abstracció. Sinècdoc del individu.

-Estudi comparatiu d'aquestes tres figures:

Metàfora-metonímia-sinècdoc.

Metàfora com doble sinècdoc.

Metonímia com doble sinècdoc de signe oposat a la metàfora.

Sinècdoc com metonímia.

-Retòrica verbal-visual. Relació entre la imatge visual i la paraula verbal. Anàlisi de diferents figures retòriques verbal/visual com unitats.

PROPOSTES DE TREBALL

- Us retòric en els mitjans de comunicació actual (en el nostre contexte immediat): premsa gràfica, publicitat, cinema, televisió.
- Figures retòriques d'us generalitzat en el llenguatge cinematogràfic (a partir d'un autor o d'un film determinat)
- Proposta concreta d'experimentació retòrica per al cinema o la televisió.
- Reportatge gràfic (argumentat teòricament) sobre una o algunes figures retòriques.

BIBLIOGRAFIA (1)

- DAY R.H. "Psicología de la percepción humana"
Editorial Limusa Wiley, México.
- KOHLER Wolfgang "Psicología de la forma"
Biblioteca Nueva, Madrid.
- KATZ David "Psicología de la forma"
Espasa Calpe, Madrid.
- GIBSON James J. "La percepción del mundo visual"
Editorial Infinito, Buenos Aires.
- BUHLER Michel et MOLES A. "Technique of perturbation applied to the perception of posters" Sciences de l'art.
- HOGG J. i d'altres "Psicología y artes visuales"
Gustavo Gili, Barcelona.
- MOLES Abraham "Art et Ordinateur"
Ed. Casterman. Casterman.
- ARNHEIM Rudolf. "El pensamiento visual"
Ed. Universitaria de Buenos Aires

BIBLIOGRAFIA (2)

- SHAFF Adam. "Introducción a la semántica"
Fondo de Cultura Económica, México
- MOUNIN Georges. "Claves para la lingüística"
Ed. Anagrama, Barcelona.
- MOUNIN Georges. "Introducción a la semiología"
Ed. Anagrama, Barcelona.
- GUIRAUD Pierre. "La semiologie"
P.U.F. Paris.
- GUIRAUD Pierre. "La semántica"
Fond. Cultura Económica, México
- ECO Umberto "La estructura ausente"
Lumen, Barcelona.
- ECO Umberto "Tratado de semiótica general"
Lumen, Barcelona.
- PIERCE J.B. "Símbolos, señales y ruidos"
Ed. Revista de Occidente, Madrid
- HJELMSLEV. "Prolegómenos a una teoría del lenguaje"
Ed. Gredos, Madrid

- GREIMAS A.J. "Semántica estructural"
Ed. Gredos, Madrid
- BARTHES R. "Elementos de semiología"
Ed. Alberto Corazón, Madrid
- BARTHES i d'altres "La semiología"
Ed. Tiempo Moderno, Buenos Aires
- BARTHES i d'altres " La communication audiovisuelle"
Le Point, Paris.
- PRIETO Luis J. "Análisis de la imagen"
Ed. Tiempo Moderno, Comunicación
- PRIETO Luis J. "Lengua y connotación"
Ed. Nueva Visión, Buenos Aires.
- PRIETO Luis J. "Mensajes y señales"
Ed. Nueva Visión, Buenos Aires.
- PRIETO Luis J. " Lenguaje y comunicación social"
Ed. Nueva Visión, Buenos Aires.
- MALDONADO Tomás "Vanguardia y racionalidad"
G. Gili, Barcelona.
- THIBAUT A.M. "El lenguaje de la imagen"
Marova, Madrid.
- THIBAUT A.M. " Image et Communication"
Ed. Universitaires, Paris.
- MOLES A. "El afiche en la sociedad urbana"
Paidós, Buenos Aires.
- EHMER "Miseria de la comunicación" G. Gili.
Barcelona.
- MALTESSE "Semiología del mensaje objetual"
Comunicación, Madrid,
- BARGER J. "Modos de ver"
Col. Com. Visual, G. Gili, Barcelona
- MARTIN M. "Le langage cinématographique"
Ed. du Cerf, Paris
- METZ Ch. " Essais sur la signification au cinéma"
Ed. Klincksieck, Paris.
- METZ Ch. "Langage et cinéma" Larousse
(langua et langage), Paris
- METZ Ch. "Au-delà de l'analogie l'image"
Communication n.15 Paris
- GUBERN R. "Mensajes icónicos en la cultura de masas"
Ed. Lumen, Barcelona.
- GUBERN R. "El lenguaje de los comics"
Península n 195
- CROZIER, GRITTI i d'altres "Radio Télévision"
Communication, n 7
- MASSIN "La lettre et l'image"
Communication et langage, n6
- BIBLIOGRAFIA (3)
- PERELMAN Ch. et OBRECHTS-TYTECA L. "La nouvelle rhétorique,
Traité de l'argumentation" 2vol. P.U.F. Paris
- FONTANIER Pierre "Les figures du discours"
Science-Flammarion, Paris.
- JACKOBSON Roman "Essais de linguistique générale"
Ed. de Minuit, Point-Seuil, Paris
- GENETTE Gérard "La rhétorique restreinte"
Communication, n 15

- DUBOIS J. i d'altres "Rhétorique générale" Larousse-Université, Paris
- LE GUERN Michel "sémantique de la métaphore et de la métonymie" Larousse-Université, Paris
- DURAND "Rhétorique du nombre " Communication, n 16 Seuil, Paris
- DURAND "Rhétorique et image publicitaire" Communication, 15 Seuil, Paris
- RICOEUR "La métaphore vive" Ed. du Seuil, Paris
- TODOROV T. "Sinèdoques, Investigaciones retóricas" Comunicaciones. TiempModerno Buenos Aires.
- BARTHES R. "Rhétorique de l'image", Communication, 4, Seuil, Paris
- TURBAYNE Colin Murray "El mito de la metáfora" F.C.E. México.

PROCEDIMENT D'AVUACIO

- En finalitzar cadascun dels apartats 1, 2 i 3, l'alumne presentará un treball individual de recerca basat en una de les propostes que s'indiquen al peu de cada apartat. La definició concreta de cada treball serà establerta conjuntament per l'alumne i el professor i a proposta d'aquell. El mitjà visual escollit estarà en funció de les característiques propies al tema, dels interessos concrets de l'alumne, així com de les possibilitats tècniques de que es disposa per a la seva realització. Cada treball comportarà una relació de la bibliografia consultada.
- Aquells alumnes que hagin obtingut una qualificació positiva dels tres treballs pasaran, en finalitzar el curs, una prova oral en la que raonaran i justificaran el contingut i conclusions de cadascun dels seus tres treballs, així com la bibliografia emprada.
- Aquells alumnes que no hagin obtingut una qualificació positiva dels tres treballs, o no els hagin presentat, hauran de passar un examen escrit sobre cadascuna de les parts no superades per els treballs.
- Els examens escrits consistiran, bàsicament, en la proposta de transcripció visual, per part de l'alumne, d'un tema determinat, exposant, de manera detallada, tot el seu procés, així com els possibles mètodes a emprar en el seu transcurs. També s'analitzaran, sota l'aspecte perceptiu, semiològic i retòric, diverses imatges visuals.